

Para Español, oprima dos. De opgang van het Spaans en het onderwijs Spaans in de Verenigde Staten. Een monumentale taalstrijd in de maak?

Leerkrachten Spaans pakken graag en terecht uit met het aantal Spaanssprekende landen en inwoners in de wereld. Een wereldtaal die onze volle aandacht verdient. Allicht tellen ze er niet altijd de nu 30 à 40 miljoen *native* Spaanssprekenden in de Verenigde Staten bij, 12 % à 16 % van de Amerikaanse bevolking. En aan de groeifactor van de laatste jaren te meten, gekoppeld aan nieuwe fenomenen en het succes van het vreemdetalenonderwijs Spaans onder Engelstalige leerlingen en studenten, spreekt men van de geleidelijke *verspaansing* van het land van Uncle Sam. Vandaar de politieke en emotionele tegenwind in tal van Amerikaanse Staten: *English only!* Met onze Belgische achtergrond kunnen we dit onderwerp wel goed vatten: een gemeenschap die door haar taalgebruik een andere “bedreigt”. In dit artikel wat achtergrond over een fenomeen dat romanisten niet ongevoelig kan laten.

Historisch

Spaans was de eerste Europese taal die in Noord-Amerika gebruikt werd. In het spoor van Columbus landde Ponce de León in 1513 in Florida en werden de eerste nederzettingen gesticht. Toch kwam gedurende de volgende eeuwen het Oosten van de V.S. volledig in de Angelsaksische sfeer terecht met het Britse rijk als kolonisator. Het hele Westen daarentegen werd deel van de Spaanssprekende invloedssfeer. Mexico strekte zich immers toen uit over de huidige staten Texas, Colorado, Arizona, New Mexico, Californië, Nevada, Utah en Wyoming. In 1848 werd een driejarige oorlog tussen Mexico en de V.S. besloten met een verdrag dat dat onmetelijke gebied toevoegde aan de V.S. De namen van de regio's van toen, California, Colorado, Nevada, Texas ... en ontelbare steden, waaronder Los Angeles, San Francisco, San Diego, Albuquerque, Las Vegas, El Paso, Palo Alto, Sacramento ... herinneren nog altijd aan de oorspronkelijke kolonisatoren.

Na 1848 werd de Spaanssprekende bevolking in het Westen langzaamaan overheerst door de Angelsaksische immigranten, die, in het spoor van de goudzoekers, er de *American dream* kwamen realiseren. Engels was de taal van de macht en van het geld. In 1879 bepaalde een nieuwe constitutie voor Californië dat alle officiële transacties nog enkel in het Engels uitgevoerd mochten worden. Een taalwet. Dat nam niet weg dat Spaans nog steeds veel gebruikt werd, vooral door boeren en arbeiders. Ook in andere delen van Amerika, vooral in het Zuiden, van Arizona over Texas tot Florida, bleef een deel van de bevolking Spaans gebruiken, tevens versterkt door een constante instroom van arbeidskrachten uit Latijns Amerika en uit de Caraïben. De problemen met Cuba brachten sinds het midden van de 20^e eeuw ook nog eens zo'n miljoen Spaanssprekende Cubanen naar Florida. Honderdduizenden

Puertoricanen, die statutair Amerikaanse staatsburgers zijn, kozen van hun kant vooral New York als nieuwe thuis. Maar de tweede en derde generatie werd telkens overwegend Engelstalig, of minstens tweetalig, om het te kunnen maken in de Amerikaanse maatschappij. Wetenschappers bestuderen die *taalontwikkelingspercentages* in allerlei studies.

De Spaanssprekende aanwezigheid in de V.S. is dus historisch sterk bevestigd. De termen om hen te identificeren lopen uiteen, hoewel de meest gebruikelijke en meest aanvaarde *Hispanics* is – ook de term die de Amerikaanse Census hanteert, met verdere keuze tussen *Mexican, Puerto Rican, Cuban, Central/South American or other Hispanic*. Soms wordt als synoniem voor *Hispanic* de term *Latino* gehanteerd, maar velen beperken dit tot de subgroep *of Latin-American descent*.

Linguïstisch moeten we natuurlijk ook vaststellen dat het Spaans als taal in tal van varianten is uiteengevallen. Zo onderscheidt men, simplistisch, *Amexican* voor het Spaans dat ten noorden van Mexico wordt gesproken, en *Nuyorican* voor het Spaans dat de Puertoricanen in New York spreken. De verfijnde analyse van alle varianten en wederzijdse invloeden is dankbare materie voor gespecialiseerde filologen.

Nieuwe fenomenen

Nogal wat linguïsten en sociologen hebben steeds volgehouden dat de “gevreemde verspaansing” onmogelijk is. Ze verwijzen daarbij naar de miljoenen immigranten, uit tal van landen, die naar Amerika zijn gekomen, vooral sinds de 19^e eeuw. De tweede generatie veramerikaniseerde vanzelf en werd (ook) Engelstalig. Uit economische en sociale noodzaak: *integrate or perish*. Ook met de Spaanssprekende bevolking, zowel autochtoon als geïmmigreerd, is dat telkens grotendeels zo gebeurd.

Een aantal belangrijke fenomenen maken de huidige situatie echter anders.

Vooreerst de toegankelijkheid tot de media in de eigen taal. Vroeger waren migranten afgesneden van het land en de taal van oorsprong en waren ze aangewezen op informatie in het Engels. Slechts in gezinsverband of hier en daar in besloten gemeenschappen konden eigen taal en cultuur overleven. Thans bieden satelliet- en kabelverbindingen, alsook internet, alle mogelijkheden om het contact met een andere taal dan het Engels intens te onderhouden. Zo zijn Spaanstalige tv-kanalen overal beschikbaar in de V.S., 24 uur per dag, met uitgebreide programma's voor alle soorten publiek – *Univisión, Telemundo USA, Azteca América* enz. Grote taalgroepen kunnen dus ook hun tweede en derde generaties veel sterker in het eigen taalmilieu houden zonder gevoel van isolement. En vele jongeren leren daardoor ook minder vlot Engels, zeker als ze ook nog werk kunnen vinden binnen hun eigen taal.

Tegelijkertijd is en blijft Amerika essentieel *business-minded*. De massale Spaanssprekende bevolking, die ook economisch sterker wordt, vormt een aantrekkelijke klantenmassa. In 2004 gaven zij 686 miljard dollar uit. Tegen 2009 zou hun koopkracht 992 miljard dollar bedragen (MPA 2004). Waar vroeger de anderstalige zich moest aanpassen aan het Engels om service te krijgen, richten zowel privé als openbare diensten zich nu expliciet naar de Spaanssprekende klant. Dat zie je aan de alomtegenwoordige bordjes *Hablamos Español*, terwijl ontel-

bare bedrijven en diensten hun telefonisch antwoord beginnen met *For English, press one. Para Español, oprima dos*. Ook caritatieve organisaties, die in de V.S. vooral bloeien vanuit kerken, hebben het laatste decennium hun Spaanssprekende dienstverlening sterk uitgebreid, met Spaanssprekende parochies, dispensaria, opvangcentra, enz. De verpakkingen van ontelbare commerciële producten en de gebruiksaanwijzingen die erbij horen, zijn naast het Engels minstens ook in het Spaans opgesteld.

Vervolgens, hoogactueel op de politieke agenda, is de situatie van de naar schatting twaalf miljoen illegale immigranten in de V.S., waarvan zo'n 60 % Spaanssprekend zijn – veel laaggeschoolden, in het zwart tewerkgesteld in duizenden bedrijven, vitaal voor de Amerikaanse economie. Een nieuw fenomeen is dat die groep mondig is geworden, op straat betoogt, op 1 mei 2006 voor het eerst massaal durfde staken, acties nationaal coördineert via organisaties en websites, politieke druk uitoefent. Het is een massa, die, als ze door regularisatie ook op termijn stemgerechtigd wordt, de balans vooral in het voordeel van de Democratische partij kan doen doorwegen. Vandaar de Republikeinse onrust en verdeeldheid: ze mogen die groep potentiële kiezers niet afstoten en de rijke Republikeinse bedrijfsleiders hebben die arbeiders ook nodig. Maar de sterk conservatieve vleugel binnen de Republikeinen reageert dan weer afwijzend als het er op aan komt illegalen amnestie te verlenen. Koorddans. Wat er ook van zij, politici lonken naar de *Hispanic voters*.

English only!

Tegen heel die vloed reageert een rechtse reflex van *true Americans* die met lede ogen menen te moeten aanzien dat hun Angelsaksische wereld *Mexican, Latino of Hispanic* aan het worden is. De visie dat Engels de enige officiële taal van de V.S. moet zijn, dateert eigenlijk al van na de Burgeroorlog, eind jaren 1860. De oorlog had het besef aangescherpt dat nationale eenheid ook door de taal bereikt moest worden. In 1868 werd aanbevolen dat Indiaanse kinderen enkel nog onderwijs in het Engels konden krijgen. In de jaren die volgden namen nog een aantal Staten resoluties aan om het openbare leven en het onderwijs enkel in het Engels te laten gebeuren. Maar verder geen schokkende strijd. Gedurende honderd jaar zorgde de snelle Amerikanisering van immigranten, de meesten uit Europa, ook als vanzelf voor verengelsing in de *American melting pot*.

In de jaren 1980 kwam daar verandering in. De grotere diversiteit van migranten uit andere delen van de wereld, in het bijzonder uit Azië en Afrika, en ook de groeiende vloed illegalen uit Mexico, voedden een defensieve reflex die strengere immigratiewetten én betere inburgering vooropstelde. In die sfeer ontstond *U.S. English*, een politieke lobbygroep voor Engels als officiële taal onder leiding van ene John Tanton. Er traden wat bekende figuren toe, maar John Tanton toonde z'n waar gelaat toen hij zich smalend uitliet over Hispanics. Reacties uit tolerante hoek bleven niet uit. Zo noemde Geoffrey Pullum (1987) deze soort verdedigers van het Engels *linguistic fascists*.

Er volgde andere initiatieven, zoals *English First* en *ProEnglish*. In vele Staten kwam de beweging op gang, vaak onder de titel *English-only*, en werd de topic aan referenda overgelaten. Ongeveer de helft van de Amerikaanse Staten heeft resoluties goedgekeurd die *English-only* ondersteunen. En in mei 2006, heel recent dus, keurde de Amerikaanse Senaat

het principe goed dat Engels *the national language* van de V.S. is. Dat is toegevoegd aan het complexe wettenpakket dat de immigratie moet regelen. Oorspronkelijk zou het *the official language* zijn, maar de term *national* houdt minder juridische risico's in. Bij *official* kan het gebruik van andere talen verboden worden, terwijl *national*, als overkoepelend begrip, andere talen als *local* of *regional* niet uitsluit. De senatoren weten uiteraard dat het koorddansen is en dat er in de praktijk niet veel zal veranderen: de nieuwe fenomenen, hierboven vermeld, zijn veel krachtiger dan wat een *wishful legislation* kan bereiken. En sommige politiekers van regio's met veel Spaanssprekenden leren ondertussen vlijtig Spaans om op verkiezingsmeetings met *Hispanics* goed over te komen. Dat brengt ons vanzelf bij het volgende punt.

Spaans als vreemde taal leren: nummer één

Alsof de druk van de native Spaanssprekenden nog niet genoeg is, leren miljoenen Amerikaanse leerlingen en studenten ook nog Spaans.

Vooreerst het Amerikaanse secundair onderwijs (in het basisonderwijs is de aandacht voor vreemdetalenleren heel beperkt, te vinden in privé-scholen, gedragen door een idealistisch pedagogisch concept). In het secundair onderwijs zijn vreemdetalvakken nagenoeg steeds facultatief binnen een geheel van keuzevakken. Hun succes hangt af van de aandacht die de lokale schooldirectie er wil aan geven en van de inzet en kwaliteit van de individuele leerkrachten. Algemeen gezien blijft het in vele scholen *a fun course*, anders zou het ook geen leerlingen trekken op vrijwillige basis. Veel culturele activiteiten, sketches, toneel, chansons, films zijn er dan ook deel van. De gebruikelijke talen die aangeboden worden, afhankelijk van de beschikbaarheid van taalleerkrachten, zijn Spaans, Frans en Duits.

Hoewel de versnippering over Staten en *school districts* het moeilijk maakt om cijfers te bundelen, zorgen de *Modern Language Association* en de *American Council on the Teaching of Foreign Languages* voor overzichten om de zes à acht jaar. Voor het secundair onderwijs bleken in 2002 zo'n zeven miljoen leerlingen vreemde talen te leren, d.w.z. 33,8 % van de totale leerlingpopulatie. Spaans domineert de keuze tussen de talen: bijna 70 % van de betrokken leerlingen opteren nu voor Spaans. Sinds de laatste peiling in 1994 werd daarbij 3 % vooruitgang geboekt, in het nadeel van Frans en Duits (Draper & Hicks 2002). Algemeen gezien gaat de interesse voor vreemdetalenonderwijs niet achteruit, maar de winsten zijn nagenoeg volledig voor Spaans.

In het hoger onderwijs is de situatie vergelijkbaar qua aantallen, maar iets anders qua verplichting en keuzemogelijkheden. Heel wat universiteiten eisen dat studenten, als deel van hun *general education requirements*, een vreemde taal in hun vakkenpakket opnemen, meestal gedurende enkele semesters. Noteer dat het aantal verschillende talen dat aangeboden wordt tot 150 oploopt, waarvan vele minderheidstalen die maar aan enkele universiteiten aangeboden worden. Ter illustratie uit eigen ervaring: de universiteit waar ik de laatste zeven jaar gedoceerd heb – Brigham Young University in Utah – biedt 83 vreemde talen aan. Van de 32 000 studenten zijn er zo'n 9 000 permanent in vreemdetalvakken ingeschreven, met tevens tal van mogelijkheden voor *foreign language housing* en *study abroad*.

Aan de Amerikaanse universiteiten blijven de meest gevolgde talen nochtans ook Spaans, Frans en Duits. Daarnaast Italiaans, ASL (American Sign Language – enorm in opgang), Chinees, Japans, Russisch, Arabisch, Hebreeuws. De inschrijvingscijfers worden per Staat en nationaal goed geregistreerd, zodat de evoluties over langere periodes gevolgd kunnen worden. In 1960 was het aandeel Spaans goed voor 26,6 % tegen 73,4 % voor alle andere talen. In 1980 was het aandeel Spaans al gestegen tot 43,2 %. In 1996 haalde het 55,3 %, dus meer dan alle andere talen samen (Brod & Welles 2000). Die uitermate sterke situatie heeft zich sindsdien bestendig (Welles 2004). Amerikanen leren Spaans op alle niveaus.

Besluit

De opgang van Spaans in de V.S. valt niet te stuiten. Het is nu al de facto de tweede taal. Hoewel lippendienst bewezen wordt aan *English-only* en Engels als *national language*, en hoewel thans van migranten geëist wordt dat ze Engels leren, zien velen de huidige evolutie onomkeerbaar: de Spaanssprekende bevolkingsgroep breidt zich uit, wordt bediend in het Spaans en vormt wijken, steden, regio's waar de alleen-Engels-sprekende een *foreigner* is. De toekomst zal veel afhangen van de miljoenen jongere *Hispanics* die in Spaanssprekende gezinnen opgroeien: in welke mate zullen die, mede via gericht en succesvol onderwijs, vlot tweetalig worden? Indien niet, kondigen sommigen dit doembeeld aan: *Para Español, oprima uno. For English, press two*. Vele websites en blogs van verontruste Amerikanen wemelen al jaren van een retoriek die aan de hoogtepunten van de Belgische taalstrijd doet denken. Maar ook met een ondergrond van isolationisme en soms van onverbloemd racisme.

What's next? blijft de vraag.

Wilfried Decoo

Referenties

- Brod, Richard & Elizabeth B. Welles. 2000. Foreign Language Enrollments in U.S. Institutions of Higher Education. *ADFL Bulletin* 31, 2: 22-29.
- Draper, Jamie B. & June H. Hicks. 2002. *Foreign Language Enrollments in Public Secondary Schools, Fall 2000 - Summary Report*. American Council on the Teaching of Foreign Languages.
- MPA - Magazine Publishers of America. 2004. Hispanic/Latino Market Profile.
- Pullum, Geoffrey K. 1987. Here come the linguistic fascists. *Natural Language and Linguistic Theory* 5: 603-609.
- Welles, Elizabeth B. 2004. Foreign Language Enrollments in U.S. Institutions of Higher Education. *ADFL Bulletin* 35, 2: 2-3.